

**MEDLEMSSKRIFT NR 105
HÖSTEN 2019**

- En kanal som förenar

*Passagerarbåten Strömme Kanal passerar Strömme kanal i västlig riktning.
I förgrunden t h står Sigvard Lönnqvist. Foto: Hilding Engströmer*

STRÖMMA HEMBYGDSFÖRENING

Verkar lokalt på Fågelbrolandet, Strömma och i Brevik med att dokumentera och informera om den lokala historien, att tillvarata medlemmarnas och bygdens intressen samt att verka för en hållbar utveckling för vår bygd. Vi har en hembygdsgård som kan hyras, och ett museum centralt i Strömma. Vi är ca 230 medlemmar. Besök gärna vår hemsida www.hembygd.se/stromma

STYRELSE OCH FUNKTIONÄRER

Karin Boström, ordförande	076-539 91 43	karin.bostrom@upphandling.pro
Eva Soldemark, medlemsfrågor, kassör	072-534 36 25	e.soldemark@gmail.com
Anita Granstedt Strandgård, sekreterare	073-038 05 61	anita.strandgard@gmail.com
Mats Ahlberg, webb, kommunikation/infor.	072-325 40 88	mats@matss.se
Eva Gebelius, ledamot, ansvarig för kaféet	070-536 59 81	evagebelius@gmail.com
Lennart Lindgren, ledamot, vice ordförande	070-316 80 85	lellesgrev@gmail.com
Maria Mellberg, suppleant		ma.mellberg@gmail.com
Johan Ståhle, suppleant	070-674 77 90	johan.t.stahle@gmail.com
Hans Dalered, suppleant		Dalered@telia.com
Lennart Karlsson, revisor, sammankallande	070-966 55 15	lennart.karlsson@mac.com
Hans Severinsson, revisor	070-760 12 60	hans.severinsson@gmail.com
Sara Bråtman, revisor, suppleant	070-817 66 73	sara.bratman@west-pool.se
Henrik Paulsen, valberedning, sammank.	070-968 45 48	henrik.paulsen@telia.com
Britt-Marie Ohlsson, valberedning	070-668 21 38	bmohlsson38@gmail.com
Jan-Ove Tannsjö, valberedning, suppleant	076-050 73 72	
Ansvariga museet:		
Olle & Britt-Marie Ohlsson	070-668 21 38	bmohlsson38@gmail.com
Ansvarig lokalbokning & kaféet:		
Eva Gebelius	076-348 87 31	evagebelius@gmail.com
Ansvariga loppis: Annika Olsson		
& Margareta Fredholm Hejdenberg	076-050 73 72	
	070-589 71 34	maggan.po@telia.com
Redaktör Medlemsskrift: Hans Severinsson	070-760 12 60	hans.severinsson@gmail.com
Layout Medlemsskrift: Jenny Vowden		jenny.vowden@gmail.com

Medlemsavgift: Enskild medlem 200 kr/Familjeavgift 350 kr

Plusgiro 98 57 43 - 4

Gamla Fågelbrovägen 1, 139 60 Värmdö

E-post: strommahembygdsforening@gmail.com

Ordföranden har ordet

Vid Strömma kanal, precis vid brofästet, låg tidigare pensionatet Marielund. En vacker träbyggnad med snickarglädje och glasverandor. Natten då pensionatet brann ner var dramatisk. Branden 1959 i den stora träbyggnaden hade ett mycket hastigt förlopp och röken vid släckningen låg tung flera kilometer bort. På morgonen efter branden var vi ett gäng barn, på väg till skolan som med stora ögon såg på de rykande resterna av byggnaden.

Pelle Bladh som körde skolbilen stannade, till vår skräckblandade förtjusning till, så att vi alla hann se förödelsen på nära håll och känna den fräna brandlukten. Alla undrade förstås över varför. Det berättades senare i affären, som låg på andra sidan vägen; att det hade varit osläckta cigaretter i soporna som orsakat branden.

Pensionatet Marielund låg där det idag är båtförsäljning, precis vid brofästet. Då var det på platsen förutom den vackra träbyggnaden, en stor park med enorma kastanjetråd och små slingrande promenadvägar och längs kanalen låg några mindre byggnader för uthyrning.

Pensionatet Marielund. Brann ned 1959. Foto: fotograf okänd.

När pensionatet brann ner var det definitivt slut på en epok och ett byggnadsminnesmärke i Strömme. Pensionatverksamheten hade upphört någon gång i början på 1950-talet.

En vistelse i skärgården hade då redan varit populärt i mer än 100 år. Redan under 1700-talet och början på 1800-talet så finns det dokumenterat att det fanns gott om ”sommargäster” vid Strömme. När ångsluparna började trafikera blev det dessutom billigare att resa till och från ”landet” och ett ökat antal sommargäster, sommarhus och pensionat växte fram.

Från mitten av 1800-talet trafikerade ångbåtar genom Skurusundet, Kolström och Strömme kanal ut till Djurö, Stavsnäs och Sandhamn. De som kunde och hade råd, köpte mark och byggde. Grosshandlarvillorna växte fram med terrasser, 8-10 rum, kanske med ett torn och nästan alltid med två stora glasverandor.

Det var startskottet till vad vi idag skulle kalla exploatering av skärgården, med hus som bara beboddes på sommaren. För skärgårdsborna innebar det en extra inkomst att tränga ihop sig under sommaren för att hyra ut. Och det var verkligen vid förra sekelskiftet ”sommargästernas epok”, även för de som tex arbetade som lärare eller författare och hade möjlighet till längre ledighet under sommaren.

*Ordföranden,
Karin Boström*

Program hösten 2019

På följande sidor kan du läsa Strömma Hembygdsförenings program under hösten och vintern.

Vårt fantastiska museum uppe på höjden vid uppfarten från gamla Fågelbrovägen och vår samlingslokal Backstugan med Loppis och Kafé håller öppet enligt nedan. Våra arbetsgrupper fortsätter med sitt arbete, tveka inte att anmäla dig som deltagare till dessa. Känn dig alltid välkommen även om du inte kan delta regelbundet!

Därutöver kan andra aktiviteter tillkomma till programmet, de publiceras då på vår webbsida. Så håll utkik både efter nya aktiviteter och våra arbetsgrupper på Strömma Hembygdsförenings hemsida www.hembygd.se/stromma. För säkerhets skull, kontakta gärna den ansvarige för aktiviteten eller gruppen innan Du ger Dig ut.

Har du idéer och förslag på aktiviteter? Tveka inte att kontakta oss! Varje år har vi dessutom ett medlemsmöte där alla är välkomna att vara med och planera kommande års aktiviteter! Årets medlemsmöte är i år lördagen den 19 oktober, denna gång med en spännande utställning om rysshärjningarna. För mer information se nästa sida.

*Varmt välkomna till
Strömma hembygdsförening!*

Hembygdsgårdsöppet och höstmöte

Stickkafé - varje vecka!

Varje måndag från klockan 13 till 15 är stickkaféet öppet i Backstugan, Hembygdsgården. Ta med din stickning eller virkning. Alla är välkomna! Ingen föranmälan behövs. Ingen kostnad. Ta gärna, om möjligt, med lite hembakt.

Söndagen 29 september, klockan 11-15

Hembygdsgården och museet är öppet från klockan 11 till 15. Loppis, servering, museibesök och trevlig samvaro står på programmet. Guidad visning klockan 12.

Söndagen 27 oktober, klockan 11-15

Hembygdsgården och museet är öppet från klockan 11 till 15. Loppis, servering, museibesök och trevlig samvaro står på programmet. Guidad visning av museet klockan 12. Utställningen om rysshärjningarna är kvar och guidning av den sker klockan 13.

Lördag 19 oktober från klockan 15-17

Höstmöte med utställning och film om rysshärjningarna

Mötet börjar för medlemmar klockan 15 med planering av verksamheten nästa år. Klockan 17 tar vi paus och tittar på en utställning som för 20 år sedan visats i Runda Huset i Gustavsberg, och sedan dess funnits i vårt arkiv. Den är ännu mer aktuell i år, 300 år efter den förfärliga händelsen i skärgården. Därefter visas en film ”Karinernas sista strid” som ger en initierad historisk bakgrund och skildring av brännandet och om slaget vid Stäket. Efter filmen (ca en timme) serveras en måltid, följt av trevliga diskussioner om då och nu. Önskas starkare drycker, ta gärna med för eget bruk.

Föranmälan sker via mejl till strommahembygdsforening@gmail.com eller per telefon till Eva Gebelius, 0705 36 59 81, senast 12 oktober. Gratis för medlemmar, övriga intresserade betalar 100: - på plats.

Söndag 1 december, klockan 11-15 Julmys

Hembygdsgården och museet är öppet från klockan 11 till 15. Loppis, servering, museibesök och trevlig samvaro står på programmet. I museet pågår julmys med diverse pyssel, till kaffe, glögg och pepparkakor. Vill Du pyssla, ta gärna med något pysselmateriel eller goda idéer.

Kulturarvsgruppen

Arbetsgruppen för vårt kulturarv är i ett spännande skede. I våras skulle vi ha sjösatt den sammansatta presentationen av bilder, kartor, berättelser, kulturminnen och föremål via webben och vår hemsida. Förseningar och hinder dyker upp där man minst anar det, men vi är långt framme i alla av delarna ovan.

Bilder har vi en bit över 1000 registrerade och inlagda på Kollektivt Kulturarv, men fortfarande återstår ett hundratal att registrera.

Av våra kartor är ca 100 tillgängliga via webben, och vi är för närvarande nöjda med det.

Berättelser har vi ca 400 som är tillgängliga via vår hemsida, vissa små problem av teknisk art har hindrat tidigare publicering.

Kulturminnena i vårt närområde är listade i en förteckning över torp och annat, med positionsangivelse så att man lätt hittar dit. Hittas på vår hemsida.

Vår föremålsdatabas med över 4000 föremål i museets samlingar kommer under september att läggas ut på Kollektivt Kulturarv. Än så länge har vi inga bilder, men i den takt föremålen fotograferas görs de tillgängliga via webben. Vi har en fotostudio för mindre föremål.

Vårt museum och alla föremål behöver underhåll och ständig förbättring. Det finns planer på utställningar och förbättrad information om de mest intressanta föremålen, där det allvarligaste hindret är brist på arbetskraft. Bland annat planeras ett bygge av en timrad tvättstuga av genuin skärgårdsmodell på hembygdstomten.

Kulturarvsgruppen träffas ett par gånger per termin för diskussioner och gemensamma arbetsuppgifter. Däremellan görs mycket av arbetet ensamt eller i par, särskilt datorrelaterade jobb.

Vill du vara med i kulturarvsgruppen? Se sid 20.

PROTOKOLL FRÅN ÅRSMÖTE 2019

Strömma Hembygdssällskapets årsmöte 2019

Tid: Lördagen den 13 april kl. 17.00.

Plats: Backstugan, Strömma Hembygdsgård, Värmdö.

Närvarande: 20 medlemmar deltog i mötet.

Föreningens ordförande Karin Boström hälsade välkomna och förklarade mötet öppnat.

1. Val av mötesordförande och sekreterare

Till ordförande valdes Karin Boström och till protokollförare Anita Strandgård.

2. Val av protokolljusterare

Till rösträknare och justerare av dagens protokoll valdes Hans Severinson och Ewa Soldemark.

3. Mötets utlysande

Mötet förklarades stadgeenligt utlyst.

4. Styrelseredogörelse

Resultat- och balansrapporter samt styrelsens verksamhetsberättelse genomgicks av Karin Boström och lades till handlingarna.

5. Revisionsberättelse

Revisionsberättelsen upplästes av föreningens revisor Lennart Karlsson, som granskat räkenskaperna. Berättelsen godkändes och lades till handlingarna.

6. Fråga om ansvarsfrihet

Revisorernas förslag om ansvarsfrihet för den avgående styrelsen beviljades enhälligt.

7. Arbetsplan, budget och årsavgift

Karin Boström redogjorde för föreningens budget 2019/2020 och verksamhetsplan. Verksamhetsplanen godkändes och antogs. Beträffande budgeten framförde mötet önskemål om att utöka anslaget till museet till 10 000 kronor i stället för 8 000 kronor, vidare föreslogs att nya trädgårdsmöbler skall köpas in samt att nya stolar till friluftsgudstjänsten också bör ses över.

Mötet fastställde att nuvarande årsavgift skall gälla även år 2020.

8. Motioner

Inga motioner inlämnade.

9. Val av övriga styrelseledamöter och suppleanter

Anita Strandgård, Lennart Lindgren och Mats Ahlberg omvaldes som styrelseledamöter, samtliga för två år. Maria Mellberg omvaldes som styrelsesuppleant och Johan Ståhle nyvaldes som styrelsesuppleant, båda för ett år.

10. Val av revisorer och revisorssuppleant

Till revisorer omvaldes Lennart Karlsson och Hans Severinson och som revisorssuppleant omvaldes Sara Bråtman, samtliga för ett år.

11. Val av valberedning

Till valberedning omvaldes Britt-Marie Ohlsson, Henrik Paulsen, och Jan-Ove Tannsjö, samtliga på ett år.

12. Övriga frågor

Mötet diskuterade olika former av utökad marknadsföring samt huruvida skriften skall publiceras omgående eller ej på webben. Mötet beslöt att uppdra till styrelsen att se över dessa frågor under verksamhetsåret. Det föreslogs att medlemsmatrikeln skall finnas tillgänglig i samlingslokalen och mötet uppdrog åt styrelsen att ta fram en offentlig medlemsmatrikel.

Vidare uppdrogs åt styrelsen att ta fram informationsmaterial om Strömma HBF med inbetalningskort i syfte att enklare värva medlemmar. Sådant material skall ha funnits tidigare både i samlingslokalen och för att dela ut till nyinflyttade. Det framkom på mötet att önskemål om midsommarfirande vid Strömma hembygdsgård skulle återinföras. Styrelsen skall ta frågan vidare för att undersöka om intresse och möjligheter finns.

13. Mötets avslutande

Ordföranden tackade för visat intresse och riktade ett särskilt tack till föreningens resurspersoner för deras insatser och överlämnade blommor. Mötet avslutades.

Vid protokollet	Justeras	Justeras
Anita Strandgård	Hans Severinson	Ewa Soldemark

Justeras

Karin Boström

Genomförda aktiviteter under vår och sommar 2019

Vårens första aktivitet var hembygdsgårdsöppet den 31 mars. Vi har tidigare beslutat att inte ha öppet i januari och februari, på grund av låg tillströmning. Även mars visar sig vara trögt intresse, vilket blir en fråga att ta upp i planeringen för 2020.

Årsmötet avlöpte 13 april i närvaro av ca 20 personer. Efter förhandlingarna avnjöts en god måltid och musikunderhållning.

Valborg firades på sedvanligt sätt 30 april med musikunderhållning och allsång till brasan. Torkan i april gjorde att det var osäkert om det skulle bli någon brasa. Ett välkommet lokalt regn innan det var dags att tända gjorde att vi kunde genomföra som vanligt, i motsats till många andra valborgsbrasor i regionen.

Hembygdsgårdsöppet 26 maj var mer välbesökt, även om det varit återkommande problem med att tidningsnotiser inte publicerats som vi önskat.

Nationaldagen firades på traditionellt sätt med bra blå himmel och flaggbakelser.

Foto: Eva Soldemark

Friluftsgudstjänst på tunet 23 juni.

Foto: Eva Soldemark

Strömmadagen 23 juni hölls en välbesökt friluftsgudstjänst av Värmdö församling på tunet vid Stockstugan. Därefter följde hembydsgårdsöppet med bejublade musikensemble.

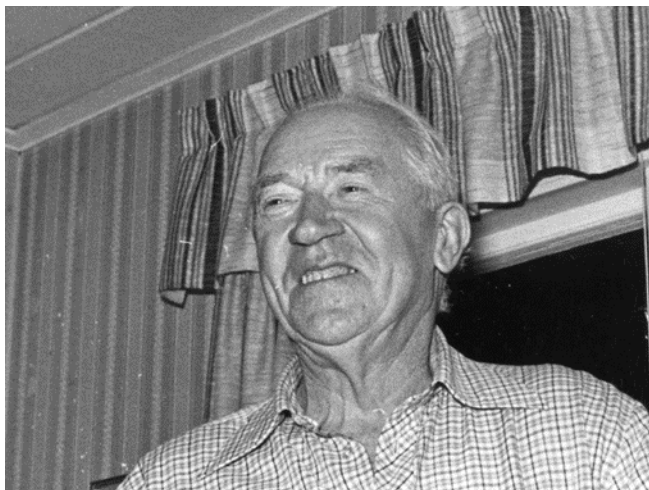
Bandet Kasum med familjen Hedenblad . Foto: Eva Soldemark

Hembygdens dag firades med hembydsgårdsöppet 4 augusti, med sedvanlig servering, loppis, museibesök och musikunderhållning.

Lördag den 24 augusti avgick en vandring till jättegrytorna på Malmaön med 9 deltagare plus en siberian husky. Ett intressant utflyktsmål i en lagom äventyrlig terräng, som vi hoppas kan upprepas årligen.

Paus vid jättegrytorna. Foto: Hans Severinson

Sigvard på 80-årsdagen, 1989. Foto privat

Sigvard Lönnqvist

Av Hans Severinson

Vår hembygdsförening har mycket att tacka Sigvard Lönnqvist för. Han har byggt huset som blev vår hembygdsgård, och uppfört vår fina museibygnad. Han har grundlagt vår omfattande samling av allmogeföremål, och varit drivande med att förverkliga vårt museum. Han har genom för oss förmånliga affärer med kommunen sett till att vi kan disponera hembygdsfastigheten. Han har genom otaliga skrifter och artiklar levandegjort hur livet var kring Fågelbro i gångna tider. Nu är det 17 år sedan han avled, om han levt idag skulle han ha fyllt 110 år den 23 augusti.

Hur som helst, vi ska här ihågkomma honom genom ett par skrifter från vårt arkiv. Dels är det en intervju om Sigvards liv, nedskriven av en oidentifierad journalist i slutet av 1990-talet, och dels är det en kort sammanfattning av Stockstugans, vårt museums, historia. Håll till godo!

*Sigvard med fru Doris i paneldivanen i stockstugan, nuvarande museet.
Foto privat*

Han växte upp bland statarna vid Fågelbro gård

Har du tid att följa med till Strömma och prata med Sigvard Lönnkvist, frågade fotografen mig en dag. Han är vice ordförande i hembygdsföreningen och kan säkert tipsa om människor som har mycket att berätta om gamla tider, fortsatte han. Jag kastade allt jag hade för händer, för en färd utåt Värmdö var lockande den dagen, då höstfärgerna brann i lönnarna, solen sken och luften var mild och ljuv.

När vi mötte Sigvard visade det sig snart att det var onödigt att gå över ån efter vatten, han själv hade åtskilligt att förtälja.

Sigvard Lönnkvist, född 1909, bor vid Strömma, i det hus han byggde 1945 till sig och sin fru. Han är änkling sedan ett par år och sköter sitt hus, sin trädgård och sina samlingar. Längre upp på den 9 000 m² stora tomten har han en fäbod, hitflyttad 1964 från Stordal, Indal, Bergforsen, och det är här han samlar väl använda bruksting från äldre tider. Det allra bästa i samlingen, tycker jag, är hans faders alla hemgjorda snickarverktyg.

Pappa var gårdssnickare, säger Sigvard, en sådan var statare som de andra på Fågelbro, men hade ett självständigare jobb. Hans namn var Axel Lönnquist, född i Älghult, Småland, 1878. Sigvard berättar vidare. I Ösmo träffade han mamma, när han arbetade på gården Ljursnäs, och därifrån flyttade de till Stora Sundby vid Mariefred där jag föddes. Jag har en äldre bror som heter Sixten och är född 1906.

När jag var två år 1911, så flyttade Axel, min far, med familjen hit till Fågelbro gård. Huset vi flyttade in i var nybyggt och fint, det var ganska ovanligt att man fick göra, statarlägenheterna var ofta ner-slitna och där kunde det finnas både råttor och löss. Men här var det fint och föräldrarna var nöjda och kom att stanna kvar. Jag har bevarat pappas statlista eller städjebevis och det är en intressant läsning.

Förutom fri flyttning från Stora Sundby till Fågelbro fick gårdssnickaren Axel Lönnqvist, 400 kr kontant plus 10 kr i städjepening. In natura fick han, 150 kg vetemjöl, 600 kg rågmjöl, 70 kg kornmjöl, 200 kg blandsäd, 60 kg sill, 20 kg salt, 200 kg potatis, samt ett potatisland för egen odling, allt detta per år. Tre liter oskummad mjölk per dag hörde också till.

Ägare till Fågelbro var då bankir Martin Geber. Han köpte gården med utgårdar 1903 av baron Silfverhielm för 229 115 kronor. I den summan ingick utom huvudgården, Malma med kvarnen, Didriksdal, Norrvik, 11 torp och 9 lägenheter.

Jag minns, fortsätter Sigvard, att det alltid var liv och rörelse på gården, Arbetskraften var ju billig och det arbetade omkring hundra människor på egendomen. När jag var liten ville jag alltid vara med på morgnarna när det ringdes till arbete. Innan dess hade arbetet fördelats, förvaltaren gav sina order till rättaren, rättaren till fördrängen, som satte folket i arbete.

Det var smeden Smedberg som ringde i vällingklockan prick klockan 7. Han var noga med tiden, stod och höll klockan i ena handen

och repet i den andra och drog när det var så dags: Detta hände också på middagen och på kvällen. Efter ringningen gick smeden till sin smedja och min pappa till sin snickarbod som låg vägg i vägg med smedjan.

Gårdsnickaren skulle göra varjehanda. Han skulle laga det mesta och tillverka olika redskap, bl a gjorde han löter till vagnshjul, som smeden sedan försåg med hjulringar och beslag. På våarna packade mamma matsäck åt pappa och han gick till skogen och letade rätt på lämpligt material till skaklar. Det virket barkades sedan och fick torka.

Under lugna perioder fick pappa reparera lägenheter. Han fick måla och tapetsera, mamma kokade klister av vetemjöl och vatten.

Jag minns att det fanns en 7-8 par arbetshästar på Fågelbro och ett par för finare körslog. En gång när Gustaf V besökte gården fick kusken köra till jakt och fiske.

I Fågelbros liggare och kassaböcker kan man hitta intressanta upplysningar. Till exempel kan man utläsa att man måste åka till huvudstaden för att städsla folk. När man skulle köpa oxar fick man åka till marknaden i Vingåker. Då drev man oxarna hela vägen hem igen och lejde en karl som visade vägen genom Stockholm.

Ja så blev det 1916, och då var det dags för mig att börja skolan. Den låg på Fågelbro och jag tror att lärarinnan hette Kindahl. Vi gick i småskolan i två år och i storskolan i fyra. Fröken Eriksson undervisade i storskolan, alla klasser, en lång mörk kvinna med knut i nacken. Hon var rätt sträng men vi var väl lite småbusiga också. Jag var ju inte något ljus precis, hankade mig igenom, det var ju mest att rabbla psalmverser och kunna årtal på kungar. På somrarna gick vi barfota till skolan. En statfamilj hade det inte så fett och det var svårt att hålla skor till alla i familjen, En gårdsnickare hade visserligen något bättre än andra statare men det var ändå svårt att få det att räcka till, men mamma var väldigt duktig i att

hushålla. Vi var fem barn i familjen men min syster Ragnhild dog redan när hon gick i småskolan. Utom mig och Sixten fanns Sigurd, född 1912 och Britta, som föddes 1916.

På vårarna fick vi ledigt från skolan för att gallra rovor på gården. Det var skogvaktarn Lenell, som basade över oss då. Det där tyckte vi inte alls illa om det var lite omväxling till skolan och bäst var det när vi fick åka båt över till utgårdan Didriksdal. Vi startade från Sjöskvalpet. Vi fick ingen mat på gården utan fick ta med oss matsäck, betalt fick vi sedan i ”kotior” (1 kr-papperspengar). Jag sparade pengarna och hade fått ihop till en cykel, som jag köpte när jag slutat skolan.

Jag kommer ihåg att det var ett festligt midsommarfirande på Fågelbro. Vi ungar plockade blommor och de äldre klädde majstången och den restes utanför logen. I toppen fanns en prydnad med 4 skepp, som hade vita segel och de dansade runt i vinden. Logen var städad och lövad, långbord dukade utanför och det bjöds på smörgåsar och svagdricka ur stora kaggar. Sen dansades det till två dragspel och det hela var roligt också för oss barn, det är ett minne man inte glömmer.

När jag slutat skolan vid 13 års ålder då var det dags att lämna hemmet för att lära sig arbeta och att veta hut. Jag fick åka till morbror Emil, som ägde en gård Björns vid Nynäshamn. Min äldre bror Sixten fanns redan där, morbror Emil och hans fru Terese var barnlösa och han hade varit hos dem sen sitt tredje år. Hos dem fick jag lära mig allt om lantbruk och mycket annat också som jag har haft god nytta av. De första åren fick jag ingen kontantlön utan bara mat och kläder.

Vid Fågelbro hade ägaren börjat att stycka av tomter och börjat bygga hus på spekulation. Det var pappa som fick bygga där då och 1924 slutade han på Fågelbro för att bli sin egen. Han vart byggmästare här sedan och har byggt de flesta stugorna vid Långstrand, sen byggde han en del på Tranarö och här på Strömman förstås.

Min bror Sixten blev aldrig adopterad av morbror och moster utan vi arbetade båda som drängar med 25 kr i månaden i lön. Sixten trött-

nade på det där och ville försöka med något annat så han lämnade dem efter 20 år. Det tyckte de väl inte så bra om så han fick aldrig arva dem sedan. Jag stannade kvar ett par år hos dem efter Sixten sen 1931 packade jag min kista och reste till stan och tog Gustavsbergsbåten till Gustavsberg där jag kunde åka hem med mjölkskjutsen till Fågelbro. Gården levererade mjölk till Gustavsberg den tiden. Nu kunde jag bo hos föräldrarna vid Fladen. Pappa hade passat på att köpa en tomt där när han byggde åt direktör Svensson. Virket i huset kom mest från den rivna sågen på Ingarö. Hos pappa fick jag också arbete och på det viset blev jag snickare. När mamma dog 1944 så tyckte pappa att det blev lite ensamt vid Fladen så han sålde och byggde sig ett hus i Strömma istället.

Här träffade jag också min fru Doris Thunman som arbetade i hushållet hos Vinges. Vi gifte oss och flyttade in i det här huset, tomten hade jag köpt av Wilhelm Bryde (skådespelare och arkitekt.) han var vid filmen och rådde om de här ställena. Det som heter Fridhem och det andra Skogshem, där fransyskorna Rolid och Muller bodde. Jag minns att jag alltid fick hämta mjölk till dom när jag var liten, jag fick choklad av dem. Tomterna var ju inte så dyra på den tiden, jag gav 3875 kronor för den här.

Jag minns gärna åren i Ösmo, det var väl min bästa ungdomstid och jag trivdes bra där och var där i nio år. I Gustavsberg har jag varit mycket och fått många vänner inom idrotten. Jag var med i Saltsjöbadstävlingarna och deltog gärna i orienteringssektionen. Doris och jag fick tre barn, två pojkar och en flicka som alla har stannat på Värmdö, ja, jag har mest hela släkten kvar här och behöver inte känna mig ensam. Den här Hembygdsföreningen vi har här med alla intresserade och arbetande medlemmar uppskattar jag mycket. Ett par trevliga fruar hjälper mig just nu med katalogiseringen av samlingarna i fåboden. Du kan gärna skriva att vi välkomnar fler medlemmar till vår förening.

Sade Sigvard Lönnquist och samlade ihop sina papper, statlistor och alla de gamla korten från Fågelbro gård. //

Museet - Stockstugans historia

Den 30 april 1964 köpte Sigvard Lönnqvist mangårdsbyggnad och lada från Stordalen, Bergeforsen. Platsen ligger i norra Medelpad intill Indalsälven, nordväst om Sundsvall.

Sigvard reste dit och tittade närmare på byggnaderna. Han bestämde sig, och priset blev 1 000 kronor för båda byggnaderna. Dessa monterades ner, och den 14 juni 1964 var det klart för transport till Strömme. Detta åtog sig hr Viberg, Nolsund, Hemmesta för en kostnad av 750 kronor.

Stockstugan 2003. Foto Britt-Marie Ohlsson

Mangårdsbyggnaden hyser idag museum och utställningslokal på bottenplanet, på övre planet finns en skolsal samt ett rum där man förvarar icke dokumenterade föremål. Verandan och dörrar är de ursprungliga.

Ladan är museum i två plan. Nedre planet var ursprungligen ett öppet rum som byggdes in med dubbeldörrar ut till en veranda. 1990

byggdes verandan. Som yttervägg användes takspån från Fågelbro gårds huvudbyggnad, som togs tillvara vid ombyggnad där våren 1987. Dörrarna mellan ladan och verandan var gamla dörrar från Fågelbro.

Ytterdörren kommer från rivning i Järvsö, som anskaffades av den tidigare hembygdsföreningen.

Mellandelen är byggt av 1700-talstimmer som kommer från Kulans brygga på Värmdö. Årtal finns på avsågad kubbe. Dörren in till ladan är från det äldsta postkontoret, som var inrymt i Strömmaaffären.

Föremålen i museet har till stor del samlats av Sigvard under många år i hembygdsföreningen. Genom gåvobrev har vi själva fått motta åtskilliga föremål till museet.

1985 köpte Värmdö kommun fastigheten, och Sigvard fick besittningsrätt på livstid. Föreningen fick då nyttjanderätt på Stockstugan, och genom hyresavtal rätt att disponera hela fastigheten.

Kom med i kulturarvsgruppen!

Har Du tid och lust att vara med i hembygdsföreningens arbete med att bevara och öka tillgängligheten för vårt kulturarv? Vi har många intressanta arbetsuppgifter som väntar:

- * Fotografera föremål
- * Jobba med museet och dess föremål, utställningar med mera
- * Jobba med visning av museet
- * Jobba med bilder, dokument med mera
- * Ta fram berättelser med ledning av bland annat dokument från vårt arkiv.

Kontakta då via mejl strommahembygdsforening@gmail.com, eller ring Hans Severinson, 0707 601 260.

Gårdarna på södra Värmdö

Av Hans Severinsson

I denna artikel går vi igenom gårdarna på Fågelbrolandet och södra Värmdölandet. Deras tidigaste historia, ägare genom åren och annat av intresse. De större gårdarna var ofta sk frälsehemman, dvs drevs av adelsfamiljer som var skattebefriade. De mindre var ofta skattehemman. Huvudsaklig källa är kontraktsprosten i Ösmo Axel Quists *En bok om Värmdö Skeppslag* från 1949. Bilderna från 1890-talet är tagna av prosten själv, medan de bilder från samma platser som tagits omkring 1990 tagits av Britt-Marie Ohlsson.

De ägarlängder som redovisas i texten avser delvis förlänningar, som av kronan (kungen) utdelats till adelsmän som kompensation för tjänster eller lån, och som medför att den egentlige jordägaren blir skattskyldig till långivaren istället för till kronan. Det sk feodalsystemet har ändrats genom åren, och drogs in helt genom reduktionen 1680. Uppgifterna om ägare kan därför vara lite förvirrande ibland.

Brevik

Position 59.28982 18.58792. Tidigare artiklar i nr 16, 17, 80, 87.

Avbildning av kopparstick från år 1740 på Brevik gård, huvudbyggnad, flyglar samt parti av Brevikssundet.

Konstnär okänd.

Brevik omtalas 1543, då ägd av Nils Engelbrectsson som även ägde kyrkoherdegården vid Värmdö kyrka. Till egendomen hörde Strömma gård och Galleke (jämför Gallekeviken strax öster om Brevik). Under tidigare sekler var vattenståndet så högt att det gick en farled från Gallekeviken till Torsbyfjärden, tvärs över Värmdön. Ännu på 1500-talet var viken vid Brevik djupt skuren norrut. 1570 donerades Brevik av nykrönte kung Johan III till Matts Pedersson. Gården brändes av danskarna under Kalmarkriget 1612. Den återuppsyggs av kamreraren Bo Wernersson. Han lät bygga en skvaltkvarn vid Strömma, och vid Galleke en sågkvarn.

1630 förlänades Brevik till rikskanslern Axel Oxenstierna, som sannerligen inte var husvill innan. 1644 färdigställdes ett ståndsmissigt säteri på gården, som utöver lantbruk även bedrev båtbyggeri. Efter Axels död 1654 tog änkan Anna Bååt över, och därefter av sonen Erik och sonsonen Carl Gustaf Oxenstierna. Vid reduktionen på 1680-talet drogs förläningen in, men övertogs av amiral Erik Lindschöld, Karl XI:s gunstling och en av reduktionsherrarna. Vän-skapskorruption skulle vi säga idag. Han dog 1690, då änkan Elisabet Cronström återfick säterifriheten. Hon dog året innan ryssarna sommaren 1719 lade säteriet i aska. Uppbyggnaden påbörjades snart därefter, men först 1730, under Arvid Psilanderhielm, fullbordades den med sina terrasser och planteringar. Vid denna tid hörde till Brevik även egendomarna Tuna, Mor, Björkvik, Strömma, Kap-pale (nuvarande Kapellet, vid Fagerdala) och Västra Älvsala. Den förblev i släktens ägo till 1810, då Isak Kempe tog över, men efter obestånd 1822 köptes egendomen på auktion av Gustaf Adolf Bruncrona.

Trettio år senare blev de nya ägarna bröderna Fredrik och Knut Österman, bryggare respektive possessionat (godsherre). Genom arv tog doktor Otto Wagner över, men utarrenderade gården. Den hyrdes ut i olika delar till ett antal hushåll. Bland annat hyrde August Strindberg den ena flygeln under 1890 och 1891, under skilsmässan

Brevik 1890

Brevik 1888

Brevik 1992

med Siri von Essen och efter att ha vägrats komma tillbaka till Kymmendö efter att boken Hemsöborna kommit ut. Efter Wagners död sålde arvingarna år 1900 godset till kabinettskammarherren Oscar Holtermann. Han rev de gamla och nybyggda alla hus utom ladugården samt flyglarna, som dock byggdes om i sin helhet. Efter Oscars död 1932 behölls godsens i släkten till 1963 då de såldes till Stockholm Stad, som avsåg att här anlägga ett friluftsområde för stockholmarna. Av dessa planer syntes dock inget, allt beboeligt hyrdes ut, till och med smedjan.

År 1988 slutligen såldes gården med närmaste tomtmark till Peter Wallenberg, som villkorade köpet med att han fick lov att riva och bygga nytt. Det nya stod klart 1992, och i samband därmed övertog Wallenberg även den tillhörande odlings- och skogsmarken om drygt 700 hektar. De många torpen på ägorna såldes av, ofta till tidigare hyresgäster. Vid Peters död 2015 angav hans testamente att äldste sonen Jacob skulle ta över, vilket också efter viss ombyggnad skedde.

Bullandö

Position 59.31237 18.66349. Tidigare artikel i nr 99.

Bullandö 2016

Bullandö (dåtida stavning Bulande) med två gårdar ingick 1646 i en förläning till Erik Ryning. Efter reduktionen 1683 förföll gården gradvis. Omkring år 1700 var den bostad åt prästen på Djurö, och därefter ägd av ofrälse bondefamiljer. Den brändes av ryssarna sommaren 1719, men återuppbyggdes. Från senare delen av 1800-talet ägdes den av J.V. Pihl. Hans arvingar sålde den 1917 till Claes Pauli, som lät bygga den vackra villan på Simpudden. Arkitekt var den kände Carl Westman, som på sin meritlista har bl a Stockholms rådhus, av många menat som Stockholms vackraste byggnad. Claes son Åke tog över vid hans död 1917. 1967 såldes gården till Lars och Margareta Broms, där Margareta är barnbarn till Åke. Dessa har framgångsrikt utvecklat gården till en av Sveriges ledande marinor för fritidsbåtar.

Didriksdal

Position 59.28185 18.60721. Tidigare artiklar i nr 67 och 96.

Didriksdal 1890

Didriksdal 1990

Didriksdals gård ligger vid Våmfjärden och hette före 1799 Hesselmara. 1622 fick skeppskaptenen Lasse Eskilsson gården som tjänstebostad, men övertogs av majoren Lars Bubbe, adlad Rodersköld. Amiral Erik Ryding fick gården som förläning 1633. 1683 reducerades den till kronan, men Christian Fleming fick överta den på livstid.

I början av 1700-talet blev Anders Lindhjelm ägare, och hans arvingar såg gården 1719 brännas av ryssarna. Genom Daniel Niklas von Höpken kom Hesselmara att lyda under Fågelbro, vilket den varit därefter. Dess ägare major Svante Didrik Silfverberg byggde upp och bosatte sig 1799 på Hesselmara och döpte om gården till Didriksdal. 1926 styckades Didriksdal av från Hesselmara, och mangårdsbyggnaden ersattes av en ny. Den såldes av från Fågelbro till direktör Knut Östberg 1931, som bedrev lantbruket ytterligare en tid.

Fagerdala

Position 59.29255 18.61773. Inga tidigare artiklar.

Fagerdala 1890

Fagerdala 1990

Fagerdala förlänades tillsammans med Brevik till Axel Oxenstierna 1638, men bara beskattningsrätten, då gården ägdes av en bonde. Efter reduktionen 1683 blev Erik Lindschöld innehavare av skatterätten av de två gårdarna, Nedre Fagerdala närmast stranden och Övre Fagerdala ett hundratal meter norr därom. Allt förstördes vid ryssbränningarna 1719. En andel av gården ägdes av bankokommisarien Psilander på Brevik, och hans släkt bodde där från tid till annan fram till 1783, då Fagerdala såldes till Johan Person i Hesselmara och Johan Peter Öhrström i Höl. Peter blev 1804 ensam ägare till Fagerdala. Hans änka sålde båda gårdarna 1827 till Fredrik Lindqvist. Följande år bytte egendomen ägare ett flertal gånger, delvis genom köp och delvis genom auktion. Bland ägarna finns namn som Probst, Åkerberg, Gripensvärd, Söderman, Lundahl, Hegard, Gylenspetz, Vallin, Northun.

Omkring 1860 påbyggdes mangårdsbyggnaden. 1873 tog Carl Gustaf Blomstedt över, och byggde två nya hus nordost om mangårdsbyggnaden. Blomstedts arvingar sålde större delen år 1920 till W Böker, som lät bygga nya sidobyggnader, och ett par år efter sålde dessa till Gunnar Wallin. 1937 köpte ett fastighetsbolag i Stockholm en del, medan Blomstedts son behöll en del och lät bygga Lilla Fagerdala väster om den större gården. När Västra Älvsala exploaterades omfattades även en stor del av Fagerdalas marker.

Fågelbro

Position 59.27568 18.56051. Tidigare artiklar i nr 5, 7, 8, 12, 13, 16, 17, 22, 23, 38, 43, 71, 95, 97, 98 och 100.

På 1500-talet bestod Fågelbro (Fogelbroka) av tre gårdar. Långe Jöns i Tynningsö fick förläning av Gustav Vasa, där en av gårdarna var skattebefriad för eget bruk. Efter hans död donerades Fågelbro och Norrvik till Erik XIV:s sekreterare Måns Jönsson. Nästa ägare var Steffan Lemnus, som på tidigt 1600-tal uppförde ett säteri. Norrvik var då obebyggd, men hade en ”fotekvarn”. Kring 1623 var äga-

Fågelbro 1890. På bilden far och son Silfverhjelm.

Fågelbro 1990.

ren kortvarig Gabriel Gustavsson Oxenstierna, som sålde vidare till Gustaf II Adolfs livmedikus Olof Bure. Hans dotter Christina, gift med häradshövdingen Sven Svart, tog över efter Bures död. Genom arv blev Jacob Svart ägare, som dock gav gården som morgongåva åt sin fru Beata Crusebjörn.

Efter en arvstvist såldes Fågelbro, Norrvik och Barnvik 1713 till Daniel Niklas von Höpken. Gårdarna brändes 1719 av ryssarna, men återuppfördes snart därefter i form av två rejäla flyglar. Någon huvudbyggnad blev aldrig byggd. Genom sin fru kom Hesselmara att ingå. Genom köp blev han ägare till en mängd gods på Värmdö, bl a Djurö, Malma och Skälsmara. Utöver detta hade han ett stenhus i Stockholm samt Fågelsta och Högtorps säterier. Hans sonson Carl Fredrik sålde på 1770-talet bl a Djurö till Johan Fahlerantz, och resten av egendomen till Svante Didrik Silfverberg, som först arrenderade den. Hans brorson Magnus Didrik Silfverberg. Hans änka Charlotta Lychou sålde 1829 Fågelbro, Malma, Hesselmara (nu Didriksdal) och Norrvik till Johan Erik Hörstadius. Fem år senare köpte kgl sekreteraren Thure Abraham Silfverhjelms egendomarna för 41 000 riksdaler banco. Hans son Gustaf Ehrenfrid Silfverhjelms tog över 1873. Bankiren Martin Geber köpte 1903, kaptenen Carl Cassel 1919, Gustaf Svensson 1922, G. Håkansson 1929, Anders Hammarstrand 1930, och Knut Östberg 1931. Under denna tid frånsåldes en stor del av egendomen.

1932 köpte major Allan Winge Fågelbro, Malma och Norrvik. Då bestod åkerarealen av 160 hektar, och hyste ett hundratal kor och 20 hästar. Arealen minskade dock stadigt genom beskogning och genom att områden såldes av för exploatering till tomter för fritidsbruk. Vid Allans död tog sonen Claes-Göran Winge över, medan det forna mönsterjordbruket förde en alltmer tynande verksamhet. På 1970-talet övergick hela egendomen till ett fastighetsbolag. En storskalig exploatering inleddes, med skärgårdsby, konferenshotell, 18-håls golfbana och koloniområde. Grundaren av Hennes & Mauritz,

Erling Persson, hade tidigare skaffat ett sommarviste vid Malma. Hans efterlämnade stiftelse tog efter millennieskiftet över ägandet av golfbanan och det mesta av marken som tillhört Fågelbro och Malma. Ett storskaligt arbete i Malma Gårds Lantbruk med att öppna upp markerna har därefter lett till att den gamla odlingsbygden återfått sin prägel från tidigare sekel, då all odlings- och betningsbar mark i skärgården nyttjades. Detta med hjälp av ett hundratal nötkreatur, och många får.

Berättelsen om gårdarna på södra Värmdö fortsätter i nästa utgåva.

Vill du se fler bilder på våra gårdar och torp? Gå in på webbsidan <https://samlingar.kulturarvstockholm.se/> och sök!

Samlingslokal att hyra!

Vill Du anordna fest eller möte så finns vår samlingslokal att tillgå i Backstugan. Den är utrustad med all nödvändig köksutrustning för 35 personer.

Söndag–Torsdag 400 kr/dag

Fredag & Lördag 700 kr/dag

Kontakt för information och bokning:

Eva Gebelius, 070-536 59 81

evagebelius@gmail.com

B

SVERIGE
PORTO BETALT
PORT PAYÉ

AVS: Strömma Hembygdsförening, G:a Fågelbrovägen 1, 139 60 Värmdö

Fredblads Fastighetsbyrå

Er mäklare på Värmdölandet

AV FASTIGHETSMÄKLARINSPEKTIONEN REGISTRERAD FASTIGHETSMÄKLARE
MEDLEM AV FASTIGHETSMÄKLARFÖRBUNDET

AUKTORISERAD FASTIGHETSMÄKLARE – 35 ÅRS ERFARENHET – ER TRYGGHET/GARANTI

SÄLJTANKAR? DET LÖNAR SIG ATT ANLITA OSS.

KOSTNADSFRI RÅDGIVNING - VÄRDERING – BESÖK

Vi är er fastighetsmäklare/specialist på VÄRMDÖ sedan 35 år tillbaka. Vi kan ert område mycket väl och vi har sålt många villor – fritidshus – tomter – sjölägen i ert område genom åren med mycket gott resultat och många nöjda säljare och köpare.

Ni får hela upplägget hos oss dvs från intag, proffsfotografering, planskisser, annonsering m.m. till hjälp med deklaration. Ni marknadsförs på HEMNET, BLOCKET, BOLI, HITTAHEM, lokalpress och i vårt spekulantregister med spekulanter/köpare.

Välkommen att kontakta oss för ett besök.

Vi önskar er en fortsatt trevlig dag.

Jag bor själv på Fågelbrolandet så jag kan Värmdö mycket väl.

Mvh Hans Fredblad 070-3162520 hans.fredblad@fredblads.se
Er lokala personliga mäklare på Värmdölandet.